

Crynodeb Ymchwil Cyfiawnder Cymdeithasol ac Adfywio

Llywodraeth Cynulliad Cymru
Welsh Assembly Government

Adolygiad o Bolisiau Perchentyaeth Cost Isel yng Nghymru

Cyflwniad

Comisiynwyd y prosiect hwn gan Lywodraeth Cynulliad Cymru i adolygu gweithrediad ac effeithiau Perchnogaeth Cartref Cost Isel (LCHO)¹ yng Nghymru, gan ganolbwyntio'n arbennig ar y prif gynllun sydd ar waith ar hyn o bryd, Cynllun Cymorth Prynu.

Nodau'r prosiect oedd:

- Asesu effeithiolrwydd cynlluniau LCHO o ran cyflawni eu hamcanion polisi datganedig;
- Asesu p'un a oes gan gynlluniau LCHO oblygiadau ehangach, neu rai nas rhagwelir, ar farchnadoedd a phroblemau tai lleol; a
- Cynghori ar p'un a yw cynlluniau LCHO yn cyflawni eu hamcanion datganedig, neu p'un a oes angen adolygiadau i'r cynlluniau, o fewn yr hyblygrwydd polisi sydd ar gael i Lywodraeth Cynulliad Cymru.

Seiliwyd methodoleg y prosiect ar y canlynol:

- Adolygiad o'r dystiolaeth ystadegol sydd ar gael, ar gyfer y cynllun Cymorth Prynu ei hun ac ar gyfer y farchnad dai perchennog-ddeiliaid ehangach;
- Cyfweiliadau gydag amrywiaeth eang o awdurdodau lleol (sy'n gyfrifol am gyfeiriad strategol y rhaglen Cymorth Prynu) a chymdeithasau tai (sy'n gyfrifol am weinyddu'r cynllun Cymorth Prynu ym mhob ardal);
- Archwilio dros 250 o ffeiliau achos pwrcaswyr unigol i ddadansoddi nodweddion y cartrefi sydd wedi'u cynorthwyo i ddod yn berchennog-ddeiliaid drwy'r cynllun Cymorth Prynu.

1 Mae'r ymadrodd 'Perchnogaeth Cartref Cost Isel' yn cyfeirio'n arbennig at dai a bwrceisir nail ai yn llai na gwerth y farchnad agored (yn bennaf pwrcasau gan denantiaid meddiannol ar ddisgownt, y mwyafrif drwy yr Hawl i Brynu), neu gyda rhyw ffurf ar gymorth ariannol neu gymhorthdal (yn bennaf drwy'r cynllun Rhan-berchnogaeth blaenorol a'r cynllun Cymorth Prynu presennol).

Graddau Perchnogaeth Cartref Cost Isel

Mae bron i 90% o bob menter Perchnogaeth Cartref Cost Isel yng Nghymru wedi'i chyflenwi drwy werthu tai presennol, ar ddisgownt i'w gwerth ar y farchnad, i denantiaid meddiannol, o dan yr Hawl i Brynu. Gwerthwyd dros 128,000 o dai o dan yr Hawl i Brynu rhwng 1980 a 2004.

Mae'r rhaglen hon wedi arwain at golled i'r sector rhent cyhoeddus o 44% o stoc yr awdurdod lleol a oedd yn bodoli ym 1980. Cartrefi teuluoedd oedd bron pob un o'r rhai a werthwyd. O ganlyniad, mae cyfran stoc tai awdurdodau lleol sy'n cynnwys llety un ystafell wely wedi codi o un ym mhob chwech (15.5%) i un ym mhob pedwar (25.3%).

Dros y pum mlynedd ar hugain diwethaf, cychwynwyd amrywiaeth o raglenni eraill er mwyn ehangu nifer y perchnogwyr-ddeiliaid. Y cynllun mwyaf llwyddiannus o'r rhain yw Cymorth Prynu, sef yr unig raglen sydd ar gael bellach, er bod gan Gymdeithas Tai Clwyd Alyn raglen barhaus o ran-berchnogi adeiladau newydd, a ariennir o adnoddau mewnol.

Cyn cyflwyno Cymorth Prynu, darparodd rhaglenni Perchnogaeth Cartref Cost Isel eraill tua 6,000 o gartrefi ers 1980, tra bod Cymorth Prynu wedi darparu 3,000 o gartrefi ychwanegol.

Un o ganfyddiadau diddorol y prosiect yw o dan amodau presennol y farchnad, mewn rhai ardaloedd roedd cymaint â 60% o bwrcasau Cymorth Prynu DIY yn hen dai cyngor, a werthwyd yn flaenorol o dan yr Hawl i Brynu.

Y cynllun Cymorth Prynu

Mae Cymorth Prynu yn gynllun syml. Mae'r pwrcaswr yn prynu eiddo, gyda chymorth benthyciad Cymorth Prynu gan gymdeithas dai. Gall y benthyciad fod hyd at uchafswm o 30% o bris y pwrcas mewn ardaloedd trefol, a hyd at 50% mewn ardaloedd gwledig. Blaendal sylweddol

yw benthyciad Cymorth Prynu i bob pwrpas, ac felly mae'n galluogi'r pwrcaswr i fenthycia ar delerau mwy ffafriol nag y cânt gan fenthycwyr morgais.

Mae'r pwrcaswr yn prynu'r rhydd-ddaliad neu'r lesddaliad yn llwyr, gyda chymorth y benthyciad Cymorth Prynu: nid oes elfen ar 'ran-berchnogaeth'.

Mae'r benthyciad yn un di-log, ond os caiff yr eiddo ei werthu ar ôl hynny, bydd y benthyciad yn ad-daladwy ar yr un ganran o bris y gwerthiant ag yr oedd y benthyciad o'r pris pwrcasu gwreiddiol. Mewn cyfnodau lle mae prisiau tai yn codi, bydd y swm i'w ad-dalu yn fwy na gwerth y benthyciad gwreiddiol, ond mewn cyfnodau lle mae'r pris yn aros yr un fath, neu hyd yn oed yn gostwng, gall y swm i'w ad-dalu fod yr un fath, neu hyd yn oed yn llai, na gwerth y benthyciad gwreiddiol.

Caiff y benthyciad ei ddiogelu gan ail arwystl ar yr eiddo, ac felly mae'n ail i unrhyw forgais os na fydd y pwrcaswr yn gallu talu.

Darperir y benthyciad Cymorth Prynu gan Grant Tai Cymdeithasol (y Grant). Darperir y Grant gan y Cynulliad, a chaiff ei ddosbarthu gan awdurdodau lleol i gymdeithasau tai sy'n gweithredu yn eu hardal. Awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am bennu nodau strategol Cymorth Prynu yn eu hardal, a'r cymdeithasau tai sy'n gyfrifol am weinyddu'r cynllun Cymorth Prynu o ddydd i ddydd.

Y farchnad dai a phrisiau tai

Yn ystod y deng mlynedd ers cyflwyno Cymorth Prynu ym 1995/96 mae'r farchnad dai wedi symud o bwynt isel yn ei gylch, yng nghanol y 1990au, i bwynt uchel newydd yng nghanol y 2000au.

Yn ystod y cyfnod hwn, mae prisiau tai ar gyfartaledd a dalwyd gan brynwyr am y tro cyntaf wedi codi dros ddwywaith a hanner, o £42,022 ar bwynt isaf y cylch ym 1997, i £107,857 yn 2005. Hyd yn oed

ar ôl addasu ar gyfer effeithiau chwyddiant, mae prisiau tai gwirioneddol wedi codi mwy na dwbl yn ystod yr amser hwnnw.

Gan adlewyrchu ar y newidiadau hyn, ym 1996, roedd tai teras ar gyfartaledd ar draws y rhan fwyaf o Gymru yn costio llai na £45,000. Erbyn 2005, roedd tai teras ar gyfartaledd yn y rhan fwyaf o ardaloedd yn costio rhwng £75,000 a £125,000, a gwelwyd prisiau tai teras ar gyfartaledd o fwy na £200,000 yng Nghaerdydd, a llond llaw o ardaloedd fel Dyffryn Clwyd, Aberdyfi, Abergwaun, Dinbych-y-pysgod ac o gwmpas y Bontfaen. Hyd yn oed yn y Cymoedd uchaf, yr unig ardaloedd lle y gellid pwrcasu tai teras 'rhatach' o hyd, roedd y pris ar gyfartaledd wedi codi i tua £60,000.

Fodd bynnag, nid yw enillion wedi cadw i'r un cyflymder â chynnydd ym mhrisiau tai: enillion wythnosol gweithwyr llawn amser ar gyfartaledd, cyn diddymadau, oedd yn ddynion oedd £321 ym 1995, a £462 yn 2005, sef cynnydd o 44%, neu yn hytrach, llai na hanner, o gymharu â mwy na dyblu ym mhrisiau tai.

Mae'r newidiadau hyn wedi cael effaith ddifrifol ar fforddiadwyedd pwrcasu tai i bobl ar incwm is. Dengys ymchwil arall, gan yr Athro Steve Wilcox², fod y cyfuniad o gyflogau isel a phrisiau tai uchel yn ardaloedd hardd Gwynedd, Ceredigion a Sir Benfro yn golygu mai'r rhain yw'r ardaloedd lleiaf fforddiadwy ym Mhrydain ar gyfer pwrcasu tai.

Effaith Cymorth Prynu ar y farchnad dai

Dros y tair blynedd 2003 i 2005, ar gyfartaledd roedd 56,000 o gartrefi yn cael eu gwerthu bob blwyddyn yng Nghymru. Felly, mae gan chwarter isaf y farchnad dai 14,000 o werthiannau, ac mae 5,600 o werthiannau bob blwyddyn yn negfed isaf y farchnad.

Dros y tair blynedd, ar gyfartaledd roedd 215 o bwrcasau Cymorth Prynu bob blwyddyn. Mae hyn yn 1.5% o chwarter isaf y farchnad, a 3.8% o'r degfed isaf. Hyd yn oed yng Ngwynedd, lle targedir Cymorth Prynu i 50% o raglenni'r Grant, dim ond 6.6% o chwarter isaf y farchnad yw'r 30 o bwrcasau bob blwyddyn ar gyfartaledd.

Yn wir, mae'r cynllun Cymorth Prynu yn eithaf ffiniol mewn perthynas â maint y farchnad ar gyfer perchnogaeth tai, ac mae hyn yn awgrymu mai effaith fach iawn a geir o'r rhaglen Cymorth Prynu o ran ychwanegu at bwysau chwyddiant yn y farchnad dai.

Cymorth Prynu: galw yn fwy na'r cyflenwad

Mae egwyddorion Cymorth Prynu yn glir, tryloyw ac yn ddealladwy i'r pwrcaswr. Mae'r cynllun yn cynnig cymorth sylweddol iawn i bwrcaswyr awyddus, ynghyd â'r awydd i fod yn berchen ar rydd-ddaliad o'r dechrau.

O ganlyniad, mae llawer mwy o alw am y cynllun nac y gall adnoddau presennol fodloni.

Mae'r prosiect wedi nodi nifer o faterion a phroblemau gyda'r cynllun, a gaiff eu crynhoi isod. Fodd bynnag, dylid nodi mai o lwyddiant y daw'r problemau hyn, ac o ganlyniad i fwy o alw am Gymorth Prynu na'r cyllid sydd ar gael.

Mae'n annhebygol y gellid datrys y problemau hyn drwy ehangu cynllun Cymorth Prynu yn ymarferol mewn unrhyw ffordd. Mae'r lefel bresennol o ariannu yn cefnogi 215 o fenthyciadau bob blwyddyn ar gyfartaledd: byddai dyblu neu hyd yn oed dreblu maint y rhaglen ond yn llwyddo i gynrychioli llai na degfed o ddengradd isaf y farchnad dai.

2 Wilcox, S. (2005) Affordability and the intermediate housing market: local measures for all local authority areas in Great Britain, (Sefydliad Joseph Rowntree: Caerefrog)

Nodweddion pwrcasu cartrefi drwy Cymorth Prynu

Er bod cynllun Cymorth Prynu wedi parhau heb ei newid mewn ardaloedd trefol dros y cyfnod o ddeg mlynedd, yn cynnig 30% o gyfranddaliad ecwiti o ddarpar bwrcaswyr, mae'n glir bod naill ai'n rhaid i incwm pwrcaswyr godi mwy na'r cynnydd mewn enillion ar gyfartaledd, neu fod yn rhaid i bris yr eiddo a bwrcesir gan ddefnyddio Cymorth Prynu ostwng yn sylweddol iawn mewn perthynas â phris cyfartalog y tai yn y farchnad.

Yn ymarferol, mae pris cyfartalog y tai a bwrcaswyd gan ddefnyddio Cymorth Prynu wedi parhau'n agos iawn i'r cyfartaledd ar gyfer y rhai sy'n prynu tŷ am y tro cyntaf, er bod y math o dŷ a bwrcesir wedi newid yn sylweddol.

Fodd bynnag y newid mwyaf sylweddol yw'r math o gartref a bwrcesir drwy Gymorth Prynu. Gan fod y cynllun Cymorth Prynu wedi cynnig yr un cynnyrch ar frig cylch y farchnad dai yn ogystal â'r gwaelod, mae'r math o gartrefi a all fforddio pwrcasu gyda Chymorth Prynu ar frig y farchnad yn wahanol iawn i'r rhai a allai fforddio pwrcasu gyda Chymorth Prynu ar y gwaelod.

Pwrcaswyr mewn ardaloedd trefol

Dangosodd sampl o bwrcaswyr yn y de-ddwyrain ym 1995, fod 50% naill ai'n bobl sengl (merched i gyd) neu'n rhieni sengl. Erbyn 2005, roedd cyfradd y pwrcaswyr a oedd yn bobl sengl, neu'n rhieni sengl, wedi gostwng i 20%, ac roedd y bobl sengl i gyd yn ddyinion.

Arweiniodd y newid hwn ym math o gartrefi at gynnydd cyflym yng nghyfran y cartrefi â dau enillwr cyflog. Ym 1995, dim ond un perchennog oedd gan 70% o'r cartrefi a bwrcaswyd. Erbyn 2005, roedd gan 70% o'r cartrefi a bwrcaswyd ddau enillwr cyflog. Ym 1995, roedd gan ychydig dros hanner y cartrefi â chwpl naill ai bartner nad oedd yn ennill cyflog,

neu wraig tŷ, neu bartner a oedd ond yn gweithio'n rhan amser. Erbyn 2005, roedd gan lai na 10% o'r cartrefi â chwpl bartner nad oedd yn ennill cyflog, ac roedd gan lai na 10% bartner a oedd yn gweithio'n rhan amser.

Mae dadansoddiad o deitlau swyddi pwrcaswyr yn dangos bod y rhaglen Cymorth Prynu yn cynorthwyo cartrefi y mae eu cyflog, am waith tebyg i bob diben, o leiaf ddwbl hynny ym 1995, neu gartrefi y mae eu swyddi ar raddfeydd sylweddol uwch, neu'r ddau.

Er y newid hwn yn nodweddion y cartrefi sy'n cael eu cynorthwyo gan Gymorth Prynu, nid oedd graddau benthyg a dyled wedi newid fawr dros y deg mlynedd, tra bod morgais ar gyfartaledd wedi codi fel lluosrif o incwm o 2.58 gwaith incwm cartrefi ym 1995 i 2.68 gwaith yn 2005.

Awgryma hyn fod y rhaglen Cymorth Prynu wedi addasu i'r newid mewn prisiau tai mewn perthynas ag incwm drwy symud i fyny'r raddfa incwm, a thrwy gynorthwyo cartrefi â dau enillwr cyflog, yn hytrach na chynorthwyo cartrefi ar gyflogau is yn benthyg ar luosrif enillion uwch nag sydd ar gael yn y farchnad morgais bresennol.

Roedd pwrcaswyr yng Nghaerdydd, gan ddefnyddio cynllun Cymorth Prynu Cyngor y Ddinas (a ariennir gan ddefnyddio cytundebau 'Adran 106' gyda datblygwyr, yn hytrach na Grant), yn fwy 'metropolitan' yn nodweddiadol nag unrhyw le arall.

Roedd ychydig llai na hanner (42%) o'r holl bwrcaswyr yng Nghaerdydd yn sengl, o gymharu â 13% yn y de-ddwyrain a 10% yn y gorllewin gwledig, ac roedd bron i dri chwarter yr holl bwrcaswyr (72%) naill ai yn bobl sengl neu'n gyplau heb blant. Mae hyn yn wahanol iawn i'r de-ddwyrain, lle roedd ychydig o dan hanner (47%) o'r holl bwrcaswyr yn gartrefi heb blant, a chydau'r gorllewin gwledig, lle mai dim ond chwarter y pwrcaswyr oedd heb blant.

Pwrcaswyr mewn ardaloedd gwledig

Mewn ardaloedd gwledig, roedd llai o bwrcaswyr yn sengl (10%), ac nid oedd yr un ohonynt yn 'ifanc a sengl': roedd y bobl sengl naill ai wedi gwahanu, gyda phlant oedd yn ymweld â hwy, neu roedd ganddynt blant a oedd yn oedolion.

Yn yr un modd, roedd gan gyfran uwch o gartrefi â chwpl blant nag mewn ardaloedd trefol, ond roedd gan gyfran llawer is o gartrefi cyplau ddau enillwr, sef dim ond ychydig dros 60% o gymharu â 90% yn y de-ddwyrain, ac roedd llawer o'r ail enillwyr ar enillion isel iawn. Dim ond mewn dau achos roedd enillion y partner a oedd yn ennill leiaf yn fwy na dwy ran o dair enillion yr enillydd uchaf.

Gan adlewyrchu hyn, roedd incwm cartrefi hefyd dipyn yn is. £15,500 oedd enillion gros y prif enillwr ar gyfartaledd, a £1,285 oedd enillion yr ail enillwr ar gyfartaledd, ac £18,500 oedd incwm y cartref ar gyfartaledd o enillion, ar gyfer cartrefi gydag un neu ddau enillwr. Roedd hyn yn wahanol iawn i'r de-ddwyrain, lle roedd incwm gros y prif enillwr yn £20,877 ar gyfartaledd, ac enillion yr ail enillwr yn £10,131 ar gyfartaledd, ac incwm y cartref ar gyfartaledd o enillion, gydag un neu ddau enillwr, yn £27,165.

Nodweddion cartrefi a bwrcesir drwy Gymorth Prynu

Galluogodd Cymorth Prynu y rhan fwyaf o gartrefi i bwrcasu cartref yn fwy na'u gofynion cychwynnol: roedd tri chwarter o bobl sengl, a phob cwbl heb blant, yn gallu prynu tai dwy neu dair ystafell wely. Roedd chwarter y bobl sengl a hanner y cyplau heb blant yn gallu prynu tai tair ystafell wely.

Hefyd llwyddodd Cymorth Prynu i alluogi pobl i brynu cartrefi o ansawdd gwell neu gartrefi mwy dymunol: roedd 60% o bob cartref a brynwyd yn y de-ddwyrain a'r gorllewin naill ai yn dai diwedd teras neu'n dai par.

Hyd yn oed yng Nghaerdydd, lle mae cyflenwad uwch o gartrefi un ystafell wely, ni wnaeth cwpl heb blant bwrcasu eiddo 1 ystafell wely, a phrynwyd bron i dri chwarter (71%) o bob eiddo 2 ystafell wely gan gartrefi heb blant, yn ogystal ag ychydig dros hanner (55%) o bob eiddo tair ystafell wely.

Mewn ardaloedd gwledig, roedd y pwrcasau mewn trefi mawr a'r trefi marchnad mwyaf neu o'u cwmpas, yn hytrach na phentrefi yng nghanol y wlad.

Rôl Cymorth Prynu o ran darparu 'blaendaliadau'

Un o nodweddion amlwg pwrcasau ym mhob ardal oedd mai ychydig iawn a roddodd flaendal o'u hadnoddau eu hunain. Ariannwyd bron pob un o'r pwrcasau yn gyfan gwbl gan forgeisi, a chan y 'blaendal' sylweddol iawn a gynrychiolwyd gan gyfran ecwiti.

Cyfrannodd llai nag un ym mhob pump (19%) o bwrcaswyr unrhyw flaendal tuag at gost pwrcas, ac roedd bron i ddwy ran o dair o'r blaendaliadau yn rhai am symiau a oedd yn llai na £5,000. Dim ond 7 o'r 93 o bwrcaswyr a arolygwyd a gyfrannodd flaendal a oedd yn fwy na £5,000. Daeth pedwar o'r rhain o gynilion, dau o anrhegion gan rieni, ac un o ecwiti o werthu cartref blaenorol y perchennog-ddeiliad.

Hysbysebu Cymorth Prynu

O ganlyniad i ormod o alw am Gymorth Prynu o gymharu â chyflenwad, ychydig iawn o hysbysebu sydd wedi bod am argaeledd y cynllun. Mae hysbysebu achlysurol, argymhelliad personol, a chyfeiriadau gan asiantaethau tai wedi bod yn fwy na digon i roi rhestrau aros hir i gymdeithasau tai.

Fodd bynnag, dim ond ychydig o awdurdodau lleol neu gymdeithasau tai oedd â pholisi strategol ar sut y dylid targedu adnoddau prin Cymorth Prynu yn y ffordd orau.

O ganlyniad, roedd y rhan fwyaf o gymdeithasau tai a oedd yn gweinyddu'r cynllun Cymorth Prynu ond yn gweithio trwy eu rhestrau aros o ymgeiswyr presennol yn nhrefn dyddiad.

Cymorth Prynu ac anghenion tai

Mae'n ofynnol i'r cymdeithasau tai sy'n gweinyddu'r rhaglen Cymorth Prynu sicrhau bod ymgeiswyr naill ai'n denantiaid tai cymdeithasol eisoes, neu'n gymwys i fod yn denant³.

Yn ymarferol, mae cymdeithasau tai yn cadw rhestrau aros ar wahân i ymgeiswyr Cymorth Prynu, ac roedd yn amlwg bod ymgeiswyr yn gwneud cais am Gymorth Prynu, nid am ailgartrefu. Yn gyffredinol, roedd cymdeithasau tai yn delio â cheisiadau yn nhrefn dyddiad, yn hytrach na gosod unrhyw brawf o anghenion tai neu flaenoriaeth ailgartrefu debygol.

Roedd cyfran uchel o bwrcaswyr Cymorth Prynu yn fathau o gartrefi a oedd yn annhebygol o fod wedi bod mewn amgylchiadau a allai arwain at gynnig ailgartrefu. Mewn ardaloedd trefol, roedd cyfran y bobl sengl a'r cyplau heb blant a gynorthwywyd gan Gymorth Prynu yn amrywio rhwng bron i hanner yn y de-ddwyrain a bron i dri chwarter yng Nghaerdydd.

Materion Polisi

Nododd y prosiect nifer o faterion sydd â goblygiadau polisi i'w hystyried.

Gellir grwpio'r rhain yn dri maes:

- Canolbwyntio ar y rhaglen Cymorth Prynu i gyflawni amcanion tai strategol.
- Adolygu meini prawf y rhaglen Cymorth Prynu i gefnogi'r amcanion strategol.
- Defnyddio rhaglen Cymorth Prynu mewn ardaloedd gwledig i gefnogi amcanion cymdeithasol ehangach.

1. Canolbwyntio ar y rhaglen Cymorth Prynu i gyflawni amcanion tai strategol

Gan ystyried yr adnoddau cyfyngedig anochel, y gellir eu dyrannu i'r rhaglen Cymorth Prynu, a'r galw diderfyn bron gan ddarpar bwrcaswyr tai, byddai'n ymddangos yn ddymunol i ganolbwyntio adnoddau Cymorth Prynu ar sicrhau manteision tai strategol mwyaf posibl y rhaglen hon.

Mae hyn yn awgrymu y gallai'r adnoddau ganolbwyntio ar y canlynol:

- Lleihau'r galw am dai cymdeithasol, ac atal digartrefedd, drwy gynorthwyo perchnogion tai presennol i aros yn berchennog-ddeiliaid yn dilyn newid yn eu hamgylchiadau fel perthynas yn gorffen, colli'r gallu i ennill arian, neu fygythiadau eraill tebyg.
- Rhyddhau tai cymdeithasol i'w hail-osod drwy gynorthwyo tenantiaid tai cymdeithasol presennol i brynu yn y farchnad agored.

Byddai ail-ganolbwyntio ar y rhaglen Cymorth Prynu i gefnogi'r amcanion hyn yn golygu y byddai angen cyswllt agosach gydag awdurdodau lleol a gwasanaethau cynghori tai eraill, a rhaglen fwy 'adweithiol', fyddai'n gallu ymateb i angen wrth iddo godi, yn hytrach na rhaglen sy'n ymateb i restrau aros sy'n cynyddu o hyd, yn gyfan gwbl.

2. Adolygu meini prawf y rhaglen Cymorth Prynu i gefnogi'r amcanion strategol

Ar hyn o bryd, ymddengys bod y rhaglen Cymorth Prynu yn galluogi pwrcaswyr i gael eiddo sy'n fwy na'u gofynion presennol, ac sydd yn bendant yn uwch na dengradd gwaelod, a fwy na thebyg chwartertel isaf, y farchnad.

3 Cynulliad Cenedlaethol Cymru (2001) Assisted Home Ownership Procedure Guide (Consultation Draft) (Cynulliad Cenedlaethol Cymru: Caerdydd)

Mae hyn yn awgrymu y dylid adolygu nifer o'r meini prawf ar gyfer y rhaglen Cymorth Prynu:

- A ddylai'r uchafswm pris pwrcasu barhau i fod yn gysylltiedig â'r band ACG uchaf ym mhob ardal awdurdod lleol, gan annog pwrcasau sy'n uwch yn y farchnad o bosibl?
- A ddylid cynnal adolygiad mwy effeithiol o'r eiddo amgen sydd ar gael i ddarpar bwrcaswyr (mae cyfran isel iawn o dai canol teras a bwrcesir yn awgrymu y gallai dewisiadau amgen ar gost is fod ar gael)?
- A ddylai maint yr eiddo a bwrcesir fod yn fwy cysylltiedig ag anghenion cychwynnol y cartref?
- A ddylai'r cymorth sydd ar gael drwy'r rhaglen Cymorth Prynu fod yn gysylltiedig ag unrhyw gynilion fydd gan y pwrcaswr tuag at flaendal (e.e. drwy gynllun cyfateb 'punt am bunt', neu debyg)?

3. Defnyddio rhaglen Cymorth Prynu mewn ardaloedd gwledig i gefnogi amcanion cymdeithasol ehangach

Ymddengys nad oedd awdurdodau lleol gwledig yn gwneud llawer o ddefnydd o'r cynllun Cymorth Prynu lawer i gefnogi amcanion cymdeithasol eraill.

Gallai'r rhain gynnwys:

- Defnyddio cyfamodau ailwerthu, ochr yn ochr â'r rhai sydd eu hangen ar gyfer pwrcasau Hawl i Brynu, i sicrhau y caiff unrhyw eiddo a bwrcesir gyda chymorth Cymorth Prynu ei werthu i bwrcaswr cymwys arall.
- Defnyddio rhaglen Cymorth Prynu i gynorthwyo pentrefi neu drefi bach lle mae risg i wasanaethau lleol oherwydd newid yn y boblogaeth.
- Yn benodol, defnyddio'r cynllun Cymorth Prynu i gefnogi ysgolion cynradd lleol, lle caiff cynaliadwyedd addysg cyfrwng Cymraeg ei fygwth gan ostyngiad yn y boblogaeth, heneiddio, neu newid arall.

Mae'r adroddiad Adolygiad o bolisiau **Perchentaeth Cost Isel yng Nghymru** a chopiau ychwanegol o'r crynodeb hwn ar gael i wrth:

Uned Ymchwil a Gwybodaeth
Adran Cyfiawnder Cymdeithasol ac Adfywio
Llywodraeth Cynulliad Cymru
Rhyd-y-Car
Merthyr Tudful CF48 1UZ

Ffôn: 01685 729131

E-bost: CC&A.ymchwil@cymru.gsi.gov.uk

Gwefan: www.cymru.gov.uk/cyfiawndercymdeithasolacadfywio